

PARAĞRAF- PARÇADA ANLAM

A.Paragrafın Yapısı	B.Paragrafın İçeriği	C.Anlatım Biçimleri	D.Düşünceyi Geliştirme Yolları
1.Giriş Cümlesi 2.Gelişme Cümlesi 3.Sonuç Cümlesi 4.Düşüncenin Akışını Bozan Cümle 5-Paragraf Tamamlama 6-Paragrafın İki Paragrafa Ayrılması	1.Paragrafın Konusu 2.Paragrafın Ana Düşüncesi 3.Paragrafın Ana Duygusu 4.Yardımcı Düşünceler 5.Paragrafa Başlık Bulma 6.Paragrafta Duyu	1.Açıklama 2.Tartışma 3.Öyküleme 4.Betimleme	1.Tanımlama 2.Örnekleme 3.Tanık Gösterme 4.Karşılaştırma 5.Sayısal Verilerden Faydalanma 6.Benzetme

Bir düşüncenin, bir duygunun, bir isteğin veya bir olayın belli bir yönünü ele alan cümleler topluluğuna **paragraf** denir.

A. PARAGRAFTA YAPI

Her paragrafın anlam ve anlatım özellikleri bakımından giriş, gelişme ve sonuç cümleleri vardır.

1.Giriş Cümlesi:

- *Paragrafın ilk cümlesidir.
- *Genellikle konunun özet olarak konduğu cümledir.
- *Bazen paragrafın ana düşüncesi bu bölümde verilir.
- *İlk cümle olduğundan "ama, fakat, çünkü, üstelik, halbuki, bundan dolayı, bu sebepten, ..." gibi cümlelerle başlamaz.
- *Paragrafın özelliklerine göre genellikle tanım, açıklama ve soru cümlelerine yer verilir.

Örnek Cümleler:

"Sanat, toplumun aynasıdır."

"Bir milletin tarihini öğrenmek, o milletin geleceğiyle ilgili yorumlar yapmasını sağlar."

"Huzur, insanların vicdanında hissettiği temel bir duygudur."

"İnsanları anlamak, hayatı anlamak gibidir."

2. Gelişme Cümlesi:

- *Giriş ve sonuç cümleleri arasında bulunan cümle ya da cümlelere denir.
- *Genellikle giriş bölümünde verilen konu açıklanır. Bu düşünceleri genişletir.
- *Bazen ana düşünce bu gelişme bölümünde de yer edinebilir.
- *Gelişme bölümünde; karşılaştırma, örnekleme, benzetme tanık gösterme... gibi yöntemler de kullanılabilir.

Örnek Cümleler:

(...) "Bu nedenle dilimizi doğru kullanmanın önemini kavramamız gerekir."

(...) "Şairin de dediği işte bu özgün olma bakışıydı."

(...) "Saatleri de bu mekanik gelişmenin başına koymak gerekir."

3. Sonuç Cümlesi:

- *Paragrafta anlatılan konunun açıklanıp amaçlanan sonuca ulaştırdığı ve yargıya bağlandığı cümlelerdir.
- *Paragraflarda genellikle ana düşüncenin en çok verildiği bölümdür.
- *Önceli cümlelerle bağlantılıdır.

Örnek Cümleler:

(...) "Sanatın önemini kavrayıp, halka da benimsetmek gerekir."

(...) "Betimlemedeki temel değerleri kullanarak resmi, yazıya sözcüklere doğru anlatılması gerekir."

(...) "Yazarlar, eserlerinde toplumdaki koparlarsa başarıdan da uzaklaşmış olurlar."

4. Düşüncenin Akışını Bozan Cümleler:

Paragraflarda temel bir düşünce vardır. Cümleler anlam bütünlüğü o konu etrafında şekillenir. Burada esas olan şudur: Bir paragraf düşünün beş cümleden oluşsun. Dördü aynı konuyu işlesin, diğeri aynı konu gibi görünse de başla bir durumdan bahsetsin. İşte farklı durumu anlatan cümle anlatım akışını da bozmuş olur. O cümleyi, paragraftan çıkardığımızda anlam bütünlüğü de sağlanmış olur.

Örnek Paragraf:

(I) Adıyaman, tarihi açıdan oldukça önemli bir şehrimizdir. (II) Komongene Krallığı döneminden kalma birçok eser mevcut. (III) Yöresel lezzetlerin hüküm sürdüğü bu kadim şehir, damak tadına da hitap ediyor. (IV) Tarihi kalıntılar sadece bir bölgede değil, ilin birçok yerleşim yerinde de bulunmaktadır.

Dikkat ederseniz 1-2-4: Adıyaman tarihinden bahsediyor; 3'te yöresel lezzetlerinden bahsediyor. O yüzden bu cümleyi paragraftan çıkardığımızda anlam bütünlüğü sağlanmış olur. 3 numaralı cümle düşüncenin akışını bozmaktadır, diyebiliriz.

5. Paragraf Tamamlama:

Paragrafta boş bırakılan yere, verilen cümlelerin konusuna ve bakış açısına en uygun cümle getirilir. Anlam bütünlüğüne dikkat edilmesi gerekir.

Örnek Paragraf:

“Resim sanatı, para getirmeye başladığı günden beri ticaret konusudur. Yapıtların dağıtılması ve satılması işini, bu işle hiç ilgisi olmayan kişiler ellerinde tutarlar. Onlar için en büyük yapıt, ... yapıttır.”

Boşluğa en uygun hangisi getirilir sizce;

- a) en çok para getiren.   b) gösterişli olan   c) herkesçe çok beğenilen

6-Paragrafın İkiye Ayrılması:

Paragraf, aynı düşünmce etrafında toplanmış cümleler topluluğudur. Eğer bir paragrafta iki değişik konu işlenmişse, o paragrafta yapısal bozukluk var demektir. Birbirinden farklı konuları işleyen cümleler ayrı paragraflarda yer almalıdır. İşte böyle durumların başladığı yerde paragraf bölünür.

Örnek Paragraf:

(I) Kitap okumak için yaz, daha uygun bir mevsimdir. (II) Havalar ısınmaya başlayınca, doğanın her köşesi bir okuma yeri olur.(III) Parklar, bahçeler, balkon, evlerin çatı katları... İsteddiğiniz yerde kitap okuyabilirsiniz.(IV) Okuma biçimi ve yöntemi kişiden kişiye değişir. (V) Kimi beş on kitabı okumayı sever.

Paragrafta 1-2-3; kitap okumak için yaz mevsimini uygunluğundan; 4-5'te okuma yönteminden bahseder. Paragraf ikiye bölünürse 4. Cümleden itibaren bölünmesi gerekir.

B. PARAGRAFIN İÇERİĞİ

1-Paragrafta Konu:

Paragrafta ortaya konulan, hakkında fikir yürütülen, üzerinde söz söylenen veya yazılan duygu, düşünce ya da olaya konu denir. “Ne anlatılmaktadır?” sorusuna cevap verir. Genellikle tek bir konu üzerinde cümleler şekillenir, yardımcı düşünceler konuyu genişletir.

Sınavlarda aşağıdaki cümleler şeklinde konu soruları sorulabilir

- *Parçada söz konusu edilen aşağıdakilerden hangisidir?
- *Bu parçada aşağıdakilerden hangisi üzerinde durulmaktadır?
- *Yazar, bu paragrafta neden söz etmektedir?
- *Bu parçada ... ile ilgili olarak ne anlatılmaktadır? ...

Örnek Paragraf:

“Okuma kültürü, bir milletin eğitim seviyesini, gelişmişliğini, adaletini ve birçok durumu hakkında bilgi verir. Gelişmiş ülkelerdeki kitaplara verilen değer; okuma oranları, kitap satış miktarlarıyla doğru orantılıdır.

Konu: Okumanın gelişmişlik göstergesi olduğu

2. Paragrafta Ana düşünce:

Bir paragrafın yazılış amacını ortaya koyan düşünceye ana düşünce denir. Kısaca paragrafın yazılma amacıdır. Bize verilen mesajdır. Ana düşünce, yargı şeklinde ifade edilirken; konu yargı şeklinde ifade edilmez. Bahsedilen şey konudur, verilen mesaj ana fikirdir.

Bununla ilgili olarak sorulan bazı sorular şunlardır:

- *Bu parçada çıkarılabilecek en kapsamlı yargı hangisidir?
- *Yazar bu parçayı yazmakla neyi amaçlamıştır?
- *Bu parçada asıl anlatılmak istenen nedir?
- *Paragrafta vurgulanmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?
- *Bu parçada yazarın okuyucuya vermek istediği mesaj hangisidir? ...

Örnek Paragraf:

“Çocuklara eğitim vermek için onları anlamak gerekir. Bir zamanlar bizim de çocuk olduğumuz unutulmamalı. İlgilerini, sevdiği şeyleri bilirsek onları eğitmek konusunda daha verimli oluruz.”

Ana Fikir: Çocukların eğitiminde yeteneklerini, ilgilerini göz önünde bulundurmamız gerekir.

3.Paragrafta Ana Duygu:

Duygu; olaylar ve nesnelere karşısında gönülde uyanan çağrışımlar veya tepkilerdir.

Ana duyguda kullanılan, işlenen duygular: Özlem, karamsarlık, sitem, beğenme, yurt özlemi, (sıla hasreti) yaşama sevinci, korku, acıma, pişmanlık, sevinç...

“Uçan kuşlarlayım/ Akan sularlayım/ Yeniden doğmuşum dünyaya” şiirindeki ana duygu: Yaşama sevinci

4. Yardımcı Düşünceler:

Paragrafta verilen konuyu açarak ana düşüncenin daha kolay anlaşılmasını ve belirginleşmesini sağlayan düşüncelerdir. Gelişme bölümünde bulunur.

Paragraflarda “...ulaşamaz, değinilmemiştir, bahsedilmemiştir, çıkarılamaz, söylenemez...” tarzında soru kalıpları kullanılır.

Örnek Paragraf:

“Babam her gün okulda geçen günün hesabını sorar, benden bilgi almak isterdi. Bir yandan da çantamdaki kitaplara ve defterlere göz gezdirirdi. Kirlili defterlere, ucu bükülmüş bir sayfaya dayanamazdı. Karalanmış bir yazıyı ya da matematik işlemini çantamdaki silgiyle sildiğini, orayı temizlediğini çok görmüşümdür. Bütün bu düzeltmeleri, kontrolleri yaparken bir kez bile yüksek sesle konuştuğunu duymadım. Her zaman yumuşak ve şefkatliydi; ama hiçbir zaman benimle yüz göz olduğunu anımsamıyorum.”

Yukarıdaki metinde babanın çocuğa karşı tutumu ile ilgili olarak aşağıdaki bilgilere ulaşabiliriz. Bu ifadelerin tamamı yardımcı düşüncedir.

- *Eğitimiyle yakından ilgilendiği
- *Temiz ve düzenli olmasını istemesine
- *Aralarında belirli bir mesafe bırakmasına
- *Sevecen bir yaklaşım içinde olmasına

5. Paragrafa Başlık Bulma:

- *Başlık için esas olan paragrafın ana fikri ve konusudur.
- *Başlık kelime veya kelime gurubu olabileceği gibi cümle şeklinde de olabilir.
- *Konu bulunduktan sonra ona uygun bir başlık belirlenir.

Örnek Paragraf:

“Sözü uzatmak, büyütme, dallandırmak, gereksiz sözcüklerle doldurmak yoktur onda. Ne diyeceke en açık, en doğru biçimde söyler. Ama bu sözler bir araya geldi mi bir derinlik, bir anlam çoğalması, üzerinde uzun uzun durmak incelemek, düşünmek gerekliliği yaratır.”

Uygun olabilecek başlıklar neler olabilir?

Sözün Özü, Özlü Anlatım, Gereksiz Sözlere Gerek Yok, Kısa ve Öz Anlatım...

6.Paragrafta Duyu:

Bir paragrafta hangi duyu organından yararlanıldığını soruluyorsa sorunun cevabı beş duyu organımızda ilgilidir. (Görme-dokunma-koklama-işitme-tatma)

Rüzgârın esintisini hissetmesi, Havanın soğuk olması: Dokunma

Meyvelerin ekşimsi olması: Tatma

Denizin maviliği: Görme

Tıkırtı, şırıltı, patırtı: İşitme

İlkbaharın tazeliği, papatyanın koklanması: Koklama

“Bursa ipeklisi gibi yumuşak, sarı, dalgalı saçlarıyla oynamaktan mutluluk duyuyordu.” Cümlesinde görme-dokunma duyuları bir aradadır.

C. ANLATIM BİÇİMLERİ

Bir paragrafta, anlatıcı duygu ve düşüncelerini okuyucuya farklı biçimlerle anlatabilir. Olaylara dayalı bir anlatım belirleyip öyküleme, betimleme; düşünceye dayalı anlatım belirleyip açıklama, tartışma türlerden birini kullanabilir.

1. Açıklama:

Adından da anlaşılacağı gibi bir konu hakkında bilgi veren yazılardır. Bilgilendirmeler nesnel olabileceği gibi öznel de verilebilir.

Kalemin tarihi yazının tarihinden eskidir. İlk mürekkep, MÖ 2697’de is, gaz yağı, misk ve eşek derisinden elde edilen bir tür yapışkan maddeyle yapılmıştır. Bu mürekkep, mürekkepli kalemin icat edilmesini sağladı. İlk olarak kamış kalem kullanıldı. Tüp şeklindeki Bambu veya sazların bir ucu kesilip içi mürekkeple dolduruluyordu.

Yukarıdaki metinde kalemle ilgili nesnel bir açıklama yapılmıştır. Aynı metni öznel bir şekilde düzenleyelim.

Kalem, tarihin en önemli icatlarından biridir. İlk insanlar duygularını mağaralara taşlar kullanarak çizip anlatmıştır. İnsanlık geliştikçe kullandığı aletler de gelişmiştir. Mürekkebin tesadüfen bulunmasıyla kalemlerin yapısı değişti. Yazılar da daha farklı zeminlere yazılmaya başlandı.

Yukarıdaki metinde de kalemle ilgili öznel bir açıklamalar yapılmıştır.

2. Tartışma:

Tartışmayı günlük hayattaki gibi düşünmeyiniz. En az iki kişi olmasına gerek yok. Yazar- anlatıcı- kendisiyle, başkasıyla konuşuyor gibidir. Soru sorar, cevap verebilir. Cümlelerinde sert kelimeler kullanabilir. Yani bir konuyla ilgili olumlu, olumsuz düşüncelerini okuyucuya aktarmak, kabullendirmek amacıyla bu yöntemi kullanır.

Öyle bir dönemde yaşıyoruz ki her davranışımızda çocukların psikolojilerini düşünmemiz **gerekiyormuş**. Eskiden bizim psikolojimiz **zaten yoktu!** "Yavrum, git ödevini yap." Deyince **baskılı**, "Başkası çalışıyor, sen neden çalışmıyorsun?" **kıyaslamacı**, "Biz sizin için çalışıyoruz." Duygu sömürücü **oluyormuşuz**. Çocukları eğitmek için artık bizim eğitilmemiz gerekiyor.

3. Betimleme (Tasvir Etme):

Betim-Resim ilişkisini hatırlamakta fayda var. Bir ressam gördüklerini çizerek resmeder, bir yazar da gördüklerini sözleriyle gözümüzde canlandırmaya çalışır. İşte bu canlandırma işi betimledir.

Betimlemelerde farklı durumlar farklı şekillerde betimlenebilir.

İzlenimsel Betimleme: Yazar gördüklerini kendi izlenimlerini, kendi bakışına göre okuyucuya aktarır.

"Tarihi köprü'nün altında akan buz gibi nehir, insana huzur veriyordu. Nehir boyunca sıralanan yemyeşil ağaçlar, sıra sıra kavaklar, papatyalar, dağ kekikleri insanı kendine çekiyordu."

Açıklayıcı Betimleme: Buradaki betimlemede esas gördüklerine duygularını katmadan olduğu gibi aktarmaktır.

"Taşındığımız ev üç katlı bir binanın giriş katıydı. Binanın on beş yıllık bir tarihi vardı. Odalar kullanışlı olmasına rağmen küçüktü. Geniş olmayan bir bahçesi de vardı."

Fiziksel Betimleme: Kişinin dış görünüşünü anlatan betimlemelerdir.

"Uzun boylu, kara kaşlı, sert bakışlı, geniş omuzlu, genç bir adam avludan içeri girdi."

Ruhsal Betimleme: Kişinin karakter özelliklerinin anlatıldığı betimlemelerdir. Burada gözlemden çok sezgiler kullanılır. Kişinin davranışından iç dünyası hakkında betimlemeler yapar.

"Sert görünüşünün altında altın gibi bir kalbi vardı. Kimse güldüğünü hatta gülümsediğini bile görmemiştir ama kuşlara, kedilere, ağaçlara gösterdiği sevgiyi merhameti belki birçoğumuz göstermiyoruz. Bayramlarda hiçbir çocuğu boş göndermez, evlat hasretini bir nebze de olsa onlarla giderirdi."

4. Öyküleme:

Olay kaynaklı bir anlatım tekniğidir. Anlatıcı gördüklerini olay örgüsü şeklinde anlatır. Öyküleme ile betimleme birlikte kullanılır. Olay ağırlıklı ise **öyküleme**; tasvir ağırlıklı ise **betimleme** olur.

"Yolculuk üç saat sürdü. Köye varabildik. Çocukluğumun geçtiği eve doğru yürümeye başladık. Kavak ağaçlarının boyları neredeyse üç katına çıkmıştı. Başka ağaçlar da yeşermiş, meyve vermeye başlamıştı. Nehrin şırıltısı uzaklarda duyulmaya devam ediyordu."

D. DÜŞÜNCEYİ GELİŞTİRME YOLLARI:

Anlatım biçimlerini kullanan yazarlar, düşüncüleri kanıtlamak ve daha inandırıcı kılmak için çeşitli teknikler kullanır.

1. Tanımlama:

Anlatılmak istenen varlığın veya durumun “ne” olduğunu ifade eden sözlerdir. Bir şeyin tanımını ortaya koyar.

Anlatım biçimlerinden daha çok “Açıklama” içerisinde kullanılan bir tekniktir.

Söz, yazarın kelimeleri işlemesiyle ortaya çıkandır. Yazar, duygu ve düşüncelerini bize sözlerle anlatır.”

(Söz nedir? Diye sorduğumuzda cevap alabiliyoruz. Burada tanımla tekniği kullanılmıştır.

2. Örneklendirme:

Söz edilen, anlatılmak istenen durumun veya düşüncenin daha anlaşılır olması için örnekler verilir. Örnekleme tekniğini tanık gösterme ile karıştırmayın. Tanık göstermede kişinin sözü kullanılır, örnek göstermede kişinin adı veya eseri yeterlidir.

Anlatım biçimlerinden “Açıklama” ve “Tartışma” içerisinde kullanılan bir tekniktir.

Örnek Paragraf:

“Bir roman yazılırken toplumdan kopuk olmaması gerekir. Eserlerin kaynağı yaşadığı toplumdur. Yaşadığı yerleri eserlerinde anlatan yazarlar çok daha başarılı olmuştur. Yaşar Kemal’in eserlerinde bu durumu çokça görürsünüz.”

Yukarıdaki paragrafta romanın toplumdan bağımsız olmamasını istenmekte ve bu şekilde yazı yazar **Yaşar Kemal** örnek olarak gösterilmiştir.

3. Tanık Gösterme:

Anlatıcı düşüncelerini okuyucuya inandırıcı kılmak için tanınmış kişilerin sözlerini kullanır. Bu yönüme tanık gösterme denir. Kişilerin sözleri kullanılmak zorundadır.

Anlatım biçimlerinden “Açıklama” ve “Tartışma” içerisinde kullanılan bir tekniktir.

Örnek Paragraf:

Bir milletin gelişmişlik seviyesi onların kazancıyla doğrudan orantılı olmayabilir. Petrol kaynaklarına sahip olan ülkelerin belirli bir gelirleri vardır. Oysa o gelirlerin eğitimle bütünleşmesi sağlanmazsa tükenmesi an meselesi olur. Lord Byron’un “Ekmekten sonra eğitim bir milletin en büyük ihtiyacıdır.” Sözü de eğitimin önemini anlatmıştır.

4. Karşılaştırma:

Birden fazla varlık ya da kavramın aralarındaki benzerlikleri ya da farklılıkları ortaya koymak için kullanılan anlatım yöntemidir. Esas olan durum şudur: Karşılaştırma için ortak bir durum olması gerekir. Yani kardeşinle senin ders çalışma süreleriniz karşılaştırma konusu olabilir fakat sen iyi top oynarken, kardeşinin iyi resim yapması bir karşılaştırma değildir.

Anlatım biçimlerinden "Açıklama" ve "Tartışma" içerisinde kullanılan bir tekniktir.

Örnek Cümleler:

"Romanlarındaki konular daha ayrıntılı olması gerekirken, hikayelerinde bu konu genişliği daha hakimdir."

"Yazarın şiirlerindeki anlatımın sadeliğini, düz yazı eserlerinde görülmemektedir."

"Bu aracın en önemli özelliği güvenlik detaylarıdır."

5. Sayısal Verilerden Faydalanma:

Bir kavramı veya durumu inandırıcı kılmak için rakamsal değerler verilir. Bunlar anket sonuçları, araştırmalar, istatistiksel veriler gibi durumlar olabilir.

Anlatım biçimlerinden "Açıklama" ve "Tartışma" içerisinde kullanılan bir tekniktir.

Örnek Paragraf:

Toplam nüfus sadece 7 milyon olan Azerbaycan'da kitaplar ortalama 100.000 tirajla basılırken, Türkiye'de bu rakam 2000 - 3000 Ortalama ABD'de doları, Türkiye'de ise bu rakam 10 ABD doları altındadır. Türkiye'de onun 100 kişiden sadece 4,5 kişi kitap okuyor.

6. Benzetme:

Bir kavramı ya da varlığı başka kavram ya da varlığa ait özelliklere anlatmadır. Düşünce yazılarında da olay yazılarında da benzetmeler kullanılabilir. Benzetme edatını kullanmak zorunda değildir anlatıcı.

Örnek Metin:

"Deneme yazarı bir söz işçisidir. Aynı kuyumcu gibidir. Sözleri sarraf edasıyla işler ve okuyucuyla buluşturur."

Yukarıdaki benzetme, düşünce yazısında kullanılan benzetme örneğidir.

Çakmak çakmak gözleri vardı. Keman kaşları, elma yanakları insanı büyülüyordu. Aşk, gökyüzündeki sayısız şimşeklerin vücuttaki duygu haliydi."

Yukarıdaki benzetme, olay yazısında kullanılan benzetme örneğidir.